

# In memoriam Jan Nieuwenhuis (1924-2009)

Hans Post [afdelingscoördinator mollusken, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; posthans@kabelfoon.nl]

Ruud Vis [afdelingscoördinator insecten, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; r.vis@planet.nl]

Frans J.A. Slieker [afdelingscoördinator ongewervelden, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; fjas@kabelfoon.nl]



▲ J.G.B. Nieuwenhuis, in 2003. (Hans Post)

Op 10 oktober 2009, drie dagen na de begrafenis van zijn echtgenote Greta Wilhelmina Jacoba Nieuwenhuis-Verveen, overleed op 85-jarige leeftijd Jan Gerardus Berend Nieuwenhuis. Jan was sinds mensenheugenis bij het Natuurhistorisch Museum betrokken. Hij was, net als zijn vader, erelid van de voormalige Vereniging Natuurmuseum Rotterdam N.M.R., oud-bestuurslid van dezelfde Vereniging en archivaris van vrijwel alle bij het museum betrokken bestuurlijke organen. Van 1981 tot zijn gezondheid dat in maart 2000 niet meer toeliet, was hij collectiebeheerder van een tweetal schelpen(deel)collecties, de tropische tweekleppigen en de fossielen uit het Mioceen en Eoceen.

## Liefdewerk oud papier

Jan werd geboren in Rotterdam op 27 februari 1924. Over zijn jonge jaren is ons niet veel bekend. Hij volgde de Hogere Burger School en vervolgens een archiefopleiding. Zijn werkzame leven stond in het teken van het Gemeentearchief Rotterdam waar hij als archivaris werkzaam was. Jan was een laatbloeier. In 1965 leerde hij zijn echtgenote Greet kennen die op dat moment ook op het archief werkzaam was. Hun ontmoeting werd door Greet soms gekserend 'liefdewerk oud papier' genoemd. Jan en Greet trouwden in 1966 en het stel trok in bij de ouders van Jan aan de Bentincklaan in Rotterdam-Blijdorp. Ze waren bij-

zonder honkvast en dachten er geen moment aan om eigen woonruimte te zoeken. Jan en Greet hadden daarbij ook de zorg voor Jans hoogbejaarde moeder op zich genomen, wat niet altijd even gemakkelijk was. Jan had grote bewondering voor zijn vader, de bekende entomoloog E.J. Nieuwenhuis. Vader bezat een omvangrijke en waardevolle vlindercollectie, welke later werd geschonken aan het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie in Leiden. Jans grootvader was na zijn pensionering leider van de Haagse Vogeltuinen en nam de jonge Jan regelmatig mee naar het strand, waar schelpen verzameld werden.

## Verzamelaar

Het verzamelen zat Jan dus in het bloed. Hij specialiseerde zich in de conchologie (schelpenkunde). Naast een grote verzameling schelpen had Jan ook veel boeken over schelpdieren. Hij was een omnivoor als het op verzamelen aankwam: naast de schelpen bezat hij een omvangrijke collectie modeltreinen en postzegels. In de loop der jaren begon het huis aan de Bentincklaan dan ook meer en meer op een klein museum te lijken.

Jan was niet alleen verzamelaar. Hij droeg ook actief bij aan het uitdragen van malacologische kennis, als secretaris en archivaris van de Nederlandse Malacologische Vereniging (NMV) en als voorzitter van de Rotterdamse Schelpen Werkgroep. Van zijn hand verschenen talloze boekbesprekingen, de nodige necrologieën en (excursie) verslagen op het gebied van de malacologie en conchologie.

## Geschiedschrijver

Na zijn pensionering in 1989 bleef hij een dag in de week op het gemeentearchief werken. In die tijd klaarde hij een klus waar hij voor zijn pensionering niet aan toegekomen was: het inventariseren van de in het Gemeentearchief aanwezige stukken met betrekking tot het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Dit speurwerk resulteerde in wat in de wandelgangen van het museum (naar de stem-



▲ Collectiebeheerder Jan Nieuwenhuis in het NMR-collectiedepot bij een lade Mioocene schelpen; mei 1994. (uit Straatgras 6 [2])

mige kleur van de kaft) 'het zwarte boek' genoemd wordt: 'Inventaris van de archieven met betrekking tot het Natuurmuseum Rotterdam 1927-2002'. Met dezelfde ijver en precisie inventariseerde hij ook archiefstukken van andere natuurhistorische organisaties in Rotterdam, zoals de Rotterdamse Natuurhistorische Club en Diergaarde Blijdorp. Ook was hij archivaris van de Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie (WTKG) waarvan hij in december 1963 lid werd en waarin hij ook enige tijd een bestuursfunctie vervulde.

De laatste jaren nam zijn gezichtsvermogen sterk af, evenals zijn gehoor en mobiliteit. Zijn feilloze geheugen heeft hem echter nooit in de steek gelaten. Jan was onze vraagbaak. Hij beschreef in 15 afleveringen van Straatgras (verschenen tussen 1996 en 2005) de geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Hij deed dat grotendeels uit zijn hoofd of gebruikmakend van de vele meters archief die hij zelf bewaarde of raadpleegde in het gemeentearchief. Met zijn serie in Straatgras heeft Jan de historie van ons museum voor eens en altijd grondig vastgelegd. Een jaar voor zijn overlijden ronden Jan, samen met Kees Heij en Henk de Jong, het gedenkboek van de Rotterdamse Natuurhistorisch Club af. De club bestond 100 jaar en Jan was lid sinds 1956 en sinds 2004 zelfs erelid. Vanaf 1962 was hij archivaris en meer dan dertig

jaar lang penningmeester. Jan had lang aangedrongen op het realiseren van het gedenkboek maar was door zijn beperkte gezichtsvermogen niet meer in staat de publicatie op eigen kracht samen te stellen.

### Schelpencollectie

Korte tijd daarna besloot Jan dat het tijd werd om zijn omvangrijke schelpencollectie een goede plek in ons museum te geven. Er werd een begin gemaakt met het overbrengen van het materiaal naar het NMR. De afzonderlijke monsters werden ingeboekt in de collectie-database en de bijzondere soorten werden door Joop Trausel gefotografeerd. Inmiddels zijn zo'n 10.000 exemplaren uit zijn collectie digitaal ontsloten, waaronder veel zeldzaamheden en bijzondere diepwatersoorten afkomstig van de visserij. Jan had wereldwijde contacten en kon derhalve een aantal jaren geleden de hand leggen op een mooie 'Rumphiuschelp' (*Entemnotrochus rumphii*), van welke soort het museum het holotype bezit. Jan kon niet nalaten, aan wie het horen wilde, te melden dat zijn exemplaar fraaier en groter was en bovendien ook nog eens over een operculum (sluitplaat) beschikte. Aan het registreren en integreren van de omvangrijke collectie fossiele schelpen, die Jan eveneens aan het NMR naliet, moeten we nog beginnen.



▲ Artikel van Jan Nieuwenhuis over de Natuurhistorische Club in het Rotterdams Jaarboekje van 1962.

Toen zijn vrouw Greet in 2008 ernstig ziek werd, was Jan radeeloos. Wonderwel knapte Greet op, maar wonen in hun 'museum' aan de Bentincklaan zat er niet meer in. Jan en Greet verhuisden naar Humanitas-Akropolis in Rotterdam-Schiebroek waar ze nog een klein jaar samen doorbrachten. Afscheid nemen van het huis waarin hij 70 jaar had gewoond en afscheid nemen van zijn geliefde verzamelingen viel Jan zwaar. De laatste weken waren Jan en Greet gelukkig weer omringd door hun vertrouwde boeken, foto's en meubels. Ze hebben er helaas maar kort van kunnen genieten.

Het NMR heeft zijn nestor verloren. Met het overlijden van Jan Nieuwenhuis is een collectiebeheerder van het eerste uur, een gedreven verzamelaar, archivaris, vraagbaak en kroniekschrijver van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam heengegaan. ◀



▲ *Entemnotrochus rumphii*, Taiwan, tussen Keelung en Okinawa, 1971; gedregd op 150-200 vadem diepte. Ex coll. J.G.B. Nieuwenhuis, NMR 9930-55700. (Joop Trausel)

# Bibliografie J.G.B. Nieuwenhuis

## Nederlandse Malacologische Vereniging

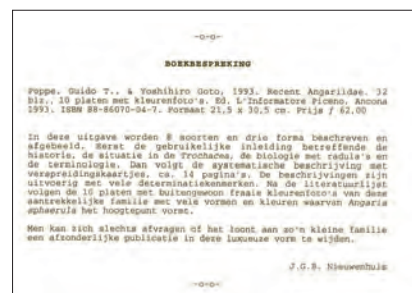
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1953 - Het verzamelen van mollusken in Tirol - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 50: 464-466
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1956 - Verslag over het jaar 1955 van de werkgroep Rotterdam der NMV - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 64: 618
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1957 - Verslag over 1956 van de werkgroep Rotterdam - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 71: 692
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1959 - Kontaktgroep Rotterdam. Verslag over het jaar 1957 - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 82: 813
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1959 - Kontaktgroep Rotterdam. Verslag over het jaar 1958. Corr. blad Ned. Malac. Ver. 82: 813-814
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1962 - Verslag van de excursie naar Zevenaar op 27 en 28 mei 1961 - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 98: 1003-1004
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1962 - Rotterdamse werkgroep - Jaarverslagen 1959, 1960 - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 98: 1008-1009
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1962 - Werkgroep Rotterdam - Jaarverslag 1961 - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 101: 1043
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1965 - Schelpen op postzegels I - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 115: 1205-1206
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1967 - Schelpen op postzegels II - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 123: 1314
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1968 - Schelpen op postzegels III - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 127: 1364-1365
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1969 - Schelpen op postzegels IV - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 132: 1422
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1973 - Verslag van de excursie van de Soci t  Belge de Malacologie en de Nederlandse Malacologische Vereniging naar Dinan en Agimon op 23 en 24 september 1972 - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 151: 160-162
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1973 - Verslag over het eerste winterseizoen 1972/73 van de afdeling Rotterdam van de Nederlandse Malacologische Vereniging - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 153: 180-181
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1974 - Verslag van de gezamenlijke excursie van de Nederlandse Malacologische Vereniging en de Association Belge de Malacologie naar Zeeland op 10/12 mei 1974 - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 160: 280-282
- Nieuwenhuis, J.G.B. & G.W.J. Nieuwenhuis-Verveen., 1975 - Uitslag van de enq te onder de leden - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 162: 338-346
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1975 - Over het nut van contactgroepen - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 164: 381-382
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1975 - Strandvondst op Aruba - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 164: 399
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1975 - Recente Pleurotomaria's in Nederlandse verzamelingen - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 166: 431-434
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1976 - Verslag van het symposium "Groeit bij mollusken", gehouden op 22 november 1975 in het Biologisch Laboratorium van de V.U. te Amsterdam - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 170: 525-526
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1976 - Vijftien jaar "Gloria Maris" - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 172: 580-581
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1978 - Overzicht van de verenigingsactiviteiten gedurende de periode van maart 1972 tot en met december 1977 - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 180: 740-742
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1999 - De werkgroep Rotterdam bestaat 50 jaar! - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 310:112-114
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1983 - Mededeling No. 1 van de Jubileumcommissie - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 213: 1384-1385
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1984 - Tweede mededeling van de Jubileumcommissie - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 216: 1447-1448
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1984 - Mededeling No. 3 van de Jubileumcommissie - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 217: 1479
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1984 - Mededeling No. 4 van de Jubileumcommissie - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 219: 1546-1547
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1985 - Verslag over de Jubileumtentoonstelling - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 223: 33
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1989 - 40 Jaar Werkgroep Rotterdam - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 246: 493-495
- Nieuwenhuis, J.G.B., 2001 - De geschiedenis van de NMV - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 320: 46-49
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1994 - Boekbespreking [Bogdanov & Sirenko: Seashells of Russia in colour, 1993] - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 278: 79
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1994 - Boekbespreking [Poppe & Goto: Angariidae, 1993] - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 278: 80
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1994 - Boekbespreking [Lorenz & Huber: A guide to worldwide cowries, 1993] - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 279: 95
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1994 - Boekbespreking [Poppe & Goto: Angariidae, 1993] - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 279: 98
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1994 - Boekbespreking [Henning & Hemmen: Ranellidae & Personidae of the world, 1993] - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 279: 102
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1996 - Boekbespreking [Cossignani: Bursidae of the world] - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 290:65
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1996 - Boekbespreking [Wilson, Australian Marine shells] - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 291:88
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1996 - Boekbespreking [R ckel *et al.* 1995: Manual of the living Conidae. Vol. I] - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 292: 103

## Necrologie n

- Nieuwenhuis, J.G.B., 1951 - Vaarwel, Voorwinde - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 41: 357
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1977 - In memoriam C.A. van der Peijl - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 178: 702-703
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1984 - In memoriam J. Voorwinde (1910 - 1982) - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 217: 1476-1477
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1985 - In memoriam J.M.A. van den Eijnden (1901 - 1984) - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 223: 19-20
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1985 - In memoriam mevrouw J. Grandia-Smits (1917-1985) - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 227: 103-104
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1986 - In memoriam N.P.W. Balke (1896-1985) - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 230: 154

## Boekbesprekingen

- Nieuwenhuis, J.G.B., 1993 - Boekbespreking [Poppe & Goto: Volutidae, 1992] - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 272: 76
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1993 - Boekbespreking [Houart: Muricidae, 1992] - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 272: 83
- Nieuwenhuis, J.G.B., 1993 - Boekbespreking [Lamprell & Whitehead: Bivalves of Australia] - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 273: 98



▲ E n van de boekbesprekingen van Jan Nieuwenhuis.

Nieuwenhuis, J.G.B., 1986 - In memoriam P. Schuyf (1898-1985) - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 230: 154-155

Janssen, A.W. & J.G.B. Nieuwenhuis, 1986 - In Memoriam L. van der Slik (1899-1986) - Mededelingen van de Vereniging Werkgroep voor Tertiaire en Quartaire Geologie 23(3): 87-89

Nieuwenhuis, J.G.B., 1989 - In memoriam Mevr. Dr. M.I. Gerhard (1918-1988) - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 246: 479-481

Nieuwenhuis, J.G.B., 1991. In memoriam Dr. A.C.V. van Bommel (1908-1990) - Straatgras 3: 6

Nieuwenhuis, J.G.B., 1995 - In memoriam Frans van Loon - Corr. blad Ned. Malac. Ver. 285: 112

## Natuurhistorisch Museum Rotterdam

Nieuwenhuis, J.G.B., 1990 - De herkomst van onze tropische zeeschelpen uit de Molukken - Straatgras 2: 4-6

Nieuwenhuis, J.G.B., 1996 - De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Deel 1: Het prille begin - Straatgras 8: 5-8

Nieuwenhuis, J.G.B., 1996 - De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Deel 2: 'Eene permanente tentoonstelling van alles' - Straatgras 8: 34-37

Nieuwenhuis, J.G.B., 1997 - De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Deel 3: Brand! - Straatgras 9: 3-7

Nieuwenhuis, J.G.B., 1997 - De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Deel 4: Mathenesserlaan 7 - Straatgras 9: 32-35

Nieuwenhuis, J.G.B., 1998 - De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Deel 5: Een rondleiding - Straatgras 10: 2-5

Nieuwenhuis, J.G.B., 1998 - De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Deel 6: De collectie groeit - Straatgras 10: 51-54

Nieuwenhuis, J.G.B., 1999 - De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Deel 7: De oorlogsjaren - Straatgras 11: 18-21

Nieuwenhuis, J.G.B., 2000 - De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Deel 8: De jaren na de oorlog - Straatgras 12: 10-13

Nieuwenhuis, J.G.B., 2000 - De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Deel 9: Het contract met de Diergaarde - Straatgras 12: 34-38

Nieuwenhuis, J.G.B., 2001 - De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Deel 10: Naar de Kastanjesingel - Straatgras 13: 22-27

Nieuwenhuis, J.G.B., 2001 - De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Deel 11: Veranderingen en conflicten - Straatgras 13: 50-55

Nieuwenhuis, J.G.B., 2002 - De geschie-

denis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Deel 12: Bestuursperikelen (1979-1980) - Straatgras 14: 30-33

Nieuwenhuis, J.G.B., 2002 - De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Deel 13: Een nieuwe naam (1980-1983) - Straatgras 14: 41-44

Nieuwenhuis, J.G.B., 2003 - De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Deel 14: Groeistuipen (1984-1985) - Straatgras 15: 34-37

Nieuwenhuis, J.G.B., 2005 - De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. Deel 15 (slot): Als een feniks uit zijn as (1986-1988) - Straatgras 17: 3-7

## Rotterdamse Natuurhistorische Club

Nieuwenhuis, J.G.B., 1962 - De Rotterdamse Natuurhistorische Club en de beoefening der Natuurlijke Historie in Rotterdam in de 19de eeuw - Rotterdam's Jaarboekje 6de reeks, 10de jaargang: 193-215

Nieuwenhuis, J.G.B., C.J. Heij & H.F. de Jong, 2008 - Gedenkboek 100 jaar Rotterdamse Natuurhistorische Club 1901-2001 - Rotterdamse Natuurhistorische Club, Rotterdam, 80 pp. ISBN 978-90-90233270-6

## Gemeentearchief Rotterdam

Nieuwenhuis, J.G.B., 1962 - Inventaris van de archieven van de voormalige gemeenten Overschie en Schiebroek - Gemeente Rotterdam, 188 pp.

Nieuwenhuis, J.G.B., 1964 - Inventaris van het archief van de Vereniging Rotterdamse Diergaarde - Gemeentearchief Rotterdam, 16 pp.

Nieuwenhuis, J.G.B., 1970 - Catalogus

van de Handschriftenverzameling - Gemeentearchief Rotterdam, 974 pp.

Nieuwenhuis, J.G.B., 1997 - Inventaris van het archief van de vereniging Werkgroep voor Tertiaire en Kwartaire Geologie - Uitgave Gemeentelijke Archiefdienst Rotterdam, 16 pp.

ten Boom, H. & J.G.B. Nieuwenhuis, 1978 - Inventarissen van Rotterdamse regentencollecties van Teylingen, Gevers Deynoot, Prins, van der Hoeven, Jacob van der Heim, Hoog, Johan Marthe Collot d'Escury ca. 1600-1847 - Uitgave Gemeentelijke Archiefdienst Rotterdam 205 pp.

Nieuwenhuis, J.G.B., 1979 - Inventaris der archieven van de voormalige gemeente IJsselmonde, 1552-1941 en de archieven van de ambachtshoofdelijkheden Oost- & West-IJsselmonde en Lombardijen, 1435-1923 - Uitgave Gemeentelijke Archiefdienst Rotterdam, 354 pp.

Nieuwenhuis, J.G.B., 1980 - Inventaris der archieven van de voormalige polders onder IJsselmonde, 1444-1973 - Uitgave Gemeentelijke Archiefdienst Rotterdam, 246 pp.

Nieuwenhuis, J.G.B., 1981 - Inventarissen van archieven op Natuurhistorisch gebied te Rotterdam 1870-1980 - Uitgave Gemeentelijke Archiefdienst Rotterdam, 111 pp.

Nieuwenhuis, J.G.B., 2003 - Inventaris van de archieven met betrekking tot het Natuurmuseum Rotterdam 1927-2002 - Gemeentearchief Rotterdam (20.03), 51 pp.

Een interview met Jan Nieuwenhuis verscheen in de serie 'De collectiebeheerders' in Straatgras 6 (2) juli 1994.



▲ Het laatste deel van de reeks 'De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam' door J.G.B. Nieuwenhuis in Straatgras 17: 3-7.